

TÜRKİYE'DE LİSELER SORUNU...

Prof. Yaşar GEYİKDAĞI

Bugün Türkiye'de karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi liselerdeki müfredatın ülke gereksinmelerine cevap verememesi ve bundan dolayı da liseleri bitirenlerin güç durumlara düşmeleridir.

Bu yazımızda lise müfredatının neden ülke ihtiyaçları ile bağdaşmayıp kaynak kaybına yol açtığı ve nihayet Türkiye'nin mevcut koşul ve olanakları içinde ne gibi pratik ve somut düzeltmelere gidilebileceği üzerinde durulacaktır. Baştan belirtmek isteriz ki; burada sadece klâsik liseler ele alınacak ve meslek liseleri, sanat liseleri, yabancı dilde öğretim yapılan kolejler, imam - hatip okulları v.s. ayrı bir inceleme konusu olacaktır. Aslında, ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısını bir açık sistem olarak kabul edersek, eğitim de bunun bir alt sistemi olur. Eğitim alt sistemini teşkil eden birbirleri ile bağıntılı öğelerden birisi de liselerdir. Liseler incelenirken; ilişkili diğer öğeler de gözönünde tutulmalıdır. Bu diğer öğeler, liselerden önce gelen ilk ve ortaokullar ile sonra gelen yüksek öğrenim olduğu gibi klâsik liselerin paralelindeki meslek ve sanat liseleri, kolejler v.s.'dir. Ayrıca toplumun sosyo-ekonomik yapısı ile olan ilişki son derece önemlidir.

Liselerde okutulan derslerin birçoğu ortaokullarda okutulan derslerin biraz daha genişletilmiş bir tekrarıdır. Ayrıca, bu derslerin bir kısmı sadece genel bilgi vermek amacını güdüp kişiye ülke ekonomisine katkıda bulunuracak somut bilgiler verememektedir. Örneğin, hekim veya mühendis olmayı amaç edinmiş bir genç ortaokulda okuduğu tarih veya coğrafyayı biraz daha genişletilmiş olarak tekrar lisede okuyacağına kendi dalı ile daha yakından ilgili teorik veya uygulamalı dersler okuyabilir. Bazılarının ileri sürdüğüne göre "genel kültür sadece gerekli olmayıp aynı zamanda ağırlık noktası teşkil etmelidir". Bu görüş bizce yanlıştır, zira zorla okutulan genel bilgi dersi öğrenci tarafından bir angarya addedilecektir. Dolayısı ile öğrenci bu dersi istediği notu alacak veya geçecek kadar ezberler ve bir süre sonra hemen hemen tamamen unuttur. Bu da, hem ülke ekonomisi, hem de birey açısından büyük bir zaman ve para kaybına yolaçar. Buna karşılık tarihçi veya coğrafyacı olmayı amaç edinmiş öğrenci tarih ve coğrafya derslerini çok daha dikkatli bir şekilde okumalıdır. Gerek ders saatleri, gerekse ders materyalinin hacmi büyük ölçüde artırılmalıdır.

Bundan başka, şimdiki müfredata göre liselerin son iki yılı sadece fen ve edebiyat diye iki kola ayrılmaktadır. Üstelik, bu iki bölüm arasındaki farklılaşma da yetersizdir. Bizce bu ayırım liselerin daha birinci sınıfında başlamalıdır. Böylece, uzmanlaşma için daha çok vakit ayrılabilir. Ayrıca, sadece fen ve edebiyat gibi iki kol yetersizdir. Bizce, en azından sağlık, genel sosyal bilimler, ekonomik bilimler, edebiyat, fen ve genel bilgiler diye altı bölüm olmalıdır.

Sağlık bölümü, tıp, dişçilik, eczacılık, gibi branşlara ayrılacaklar için dersleri kapsayacaktır. Genel sosyal bilimler bölümü; antropoloji, sosyoloji, psikoloji, siyasî bilim v.s.'yi kapsar. Ekonomik bilimler bölümü, iktisat, ticaret, işletmecilik, yönetim bilimleri gibi alanlarda çalışmak ve okumak isteyenlerin ayrılacağı koldur. Edebiyat bölümü, tarih, edebiyat, filoloji v.s. içindir. Fen ise, mühendislik ve fen dallarında çalışacaklara mahsus olacaktır. Genel bilgiler bölümü, şimdiki klâsik liseler gibi öğrencilere çeşitli konularda ders verecekse de düzey ve içerik bakımından çok yükseltilecek ve ülkeye çok disiplinli konularda çalışacak üstün yetenekli, bilgili ve çalışkan öğrenciler kabul edilmelidir.

Sadece altı bölüme ayırmakla yetinilmeyip her bölüm arasındaki fark olanakların elverişli olduğu ölçüde artırılmalıdır. Yani, yüzeysel bir uzmanlaşmaya gidilmeyip gerçek bir farklılaşma olmalıdır. Yine de öğrenci genel kültür yönünden tatmin olmak isterse, her yıl bir veya iki seçimli ders hakkı verilebilir. Öğrencinin, kendi isteğiyle seçeceği genel kültür dersini sevme ve öğrenme olasılığı çok daha yüksektir.

Bu tür bir uzmanlaşmaya gitmenin iki önemli faydası vardır. İlk, yüksek öğrenime devam edemeyen öğrencinin belirli bir düzeyde bir uzmanlığı olacak ve dolayısı ile iş bulma şansı artacak ve çalışırken daha verimli olabilecektir. İkinci olarak, bu yeni müfredatla lise öğrenimini bitirenler yüksek öğrenime çok daha hazırlıklı gireceklerinden, üniversite ve yüksek okullardaki öğretim çok daha üstün bir düzeye kavuşacaktır. Hattâ, birçok branşta öğrenim dört yıldan üç yıla indirilebilir. Örneğin, liselerde erken ve belirgin bir uzmanlaşmaya gidilen İngiltere'de bizim üniversite lisans diplomasına tekabül eden "bachelor" diploması üç yılda elde edilir ve kalitece hiç de düşük değildir.

Akla belki şöyle bir soru gelebilir: Acaba ülkemizde böyle bir uzmanlaşma için yeterli sayı ve nitelikte öğretmen var mıdır? Büyük şehirlerde bu ihtiyaç geniş ölçüde karşılanabilir. Daha küçük nüfuslu yerlerde ise bu müfredat olanaklar ölçüsünde uygulanır. Yani, uzmanlık bölümleri yukarıda geçen altı tane olmaz da beş, dört, üç yani ne mümkünse o kadar olur. Esasen, amaç bu uzmanlığı olmayan lise mezunu gençlerin sayısını olanaklar oranında azaltmaktır. Ayrıca, nitelikli öğretmen sayısı günden güne artmaktadır. Bu artış istenilen branşlarda daha da hızlandırılabilir. Yeri gelmişken bir hususu derhal belirtmek gerekir: Altı uzmanlaşma branşı önermemiz bir tanrısal buyruktan ötürü değildir. Branşlar altıdan biraz çok veya az olabilir. Esas olan şey daha fazla uzmanlaşmaktır.

Lise mezunlarımızın en zayıf taraflarından birisi de yabancı dil bilgisidir. Bunun en iyi çözüm yolu her hafta yabancı dile ayrılan ders saatlerinin sayısını arttırıp daha iyi kitaplar, eğitim araçları (örneğin lisan laboratuvarları) kullanmaktır. Türkiye'nin olanak ve gereksinimleri gözönüne alındığında, eğitim harcamaları her nedense yetersizdir. Başka bir deyimle, eğitime gerekli öncelik tanınmamaktadır. Bu yüzden, liselerimize yabancı dil laboratuvarları verilmez ve hatta ders saatleri arttınlamasa bile mevcut saatlerle daha yüklü ve yoğun dersler verilerek yabancı dile daha çok ağırlık tanınmış olur. Mevcut olanaklarla en yüksek derecede yabancı dil öğretmek şarttır.

Özet olarak, mevcut klâsik lise müfredatı ülke ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Daha erken ve daha belirgin bir uzmanlaşmaya gidilmeli ve uzmanlık kollarının sayıları arttırılmalıdır. Böylece, belirli bir uzmanlık seviyesini haiz lise mezunları hem daha kolay iş bulabilecek, hem de yüksek öğrenimlerinde daha verimli olabileceklerdir. Yabancı dile artık daha fazla ağırlık verilme zamanı gelmiştir.